

10.03.2021

Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
YVA-yhteysviranomainen
kirjaamo.etela-pohjanmaa@ely-keskus.fi

Viite

Lausuntopyyntö 3.12.2020 (EPOELY/1102/2020)

Luonnonsuojelulain 65 §:n mukainen lausunto Keski-Pohjanmaan litiumprovinssin laajennuksen Natura-arvioinnista

Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (jäljempänä ELY-keskus) YVA-yhteysviranomainen on 3.12.2020 pyytänyt ELY-keskuksen luonnonsuojeluyksiköltä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista lausuntoa Keski-Pohjanmaan litiumprovinssin laajennuksen Natura-arvioinnista (korjattu, 17.12.2020), joka kohdistuu Vionnevan Natura 2000 -alueeseen (FI1000019, SAC/SPA).

Hankkeen vaikutusalue ulottuu Vionnevan Natura 2000 -alueelle. Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaan, jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Luonnonsuojelulain 66 §:n mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon.

Hankkeen kuvaus

Ympäristövaikutusten arvioinnissa arvioitavana hankkeena on Keliber Oy:n Syväjärven, Rapasaaren ja Outoveden kaivosten tuotantomäärien kasvattaminen aiempaan Keski-Pohjanmaan litiumprovinssin YVA-hankkeeseen nähden, sekä rikastamatoimintojen sijoittuminen Päivänevan tai Kalaveden alueille. Tarkasteltavat vaihtoehdot ovat:

- VE0 – hanketta ei toteuteta:

Hankealue säilyy nykytilassa, eikä alueelle kohdistu muutoksia kaivostoiminnan johdosta.

- VE1 – hanke toteutetaan, rikastamo sijoittuu Kalavedelle:

Alueelle sijoittuvat Keski-Pohjanmaan litiumprovinssin mukaiset kaivokset: Syväjärvi, Rapasaari ja Outovesi. Louhittavan malmin määrä on yhteensä 650 000 t/a ja kaikkiaan kaivostoiminnan elinkaaren aikana 10 Mt (miljoonaa tonnia). Kaivostoiminnan elinkaaren pituudeksi on arvioitu noin 16 vuotta. Kaivosalueilla malmi esimurskataan, minkä jälkeen malmi kuljetetaan rikastamoalueelle.

Rikastamotoiminnot sijoittuvat kokonaisuudessaan (sis. malmin murskaus, sorttaus ja rikastamotoiminnot) Kaustisen Kalaveden alueelle. Rikastamalla tuotettavan spodumeenirikasteen määrä on n. 165 000 t/a. Spodumeenirikaste jalostetaan edelleen litiumhydroksidiksi (13 000 t/a) Keliberin Kokkolan kemiantehtaalla.

Vesien johtamisen osalta vaihtoehdossa VE1 tarkastellaan kahta eri alavaihtoehtoa A ja B. Vaihtoehdot eroavat toisistaan Syväjärven kaivosvesien käsittelyn ja johtamisen osalta.

- VE2 – hanke toteutetaan, rikastamo sijoittuu Päivänevan alueelle:

Alueelle sijoittuvat Keski-Pohjanmaan litiumprovinssin mukaiset kaivokset: Outovesi, Syväjärvi ja Rapasaari. Louhittavan malmin määrä on yhteensä 850 000 t/a ja kaikkiaan 10 Mt kaivostoiminnan elinkaaren aikana. Kaivostoiminnan elinkaaren pituudeksi on arvioitu noin 13 vuotta. Rikastamotoiminnot sijoittuvat kokonaisuudessaan (sis. malmin murskaus, sorttaus ja rikastamotoiminnot) Päivänevan alueelle, Rapasaaren kaivosalueen välittömään läheisyyteen.

Rikastamalla tuotettavan spodumeenirikasteen määrä on n. 200 000 t/a. Spodumeenirikaste jalostetaan edelleen litiumhydroksidiksi (16 000 t/a) Keliberin Kokkolan kemiantehtaalla.

Vesien johtamisen osalta vaihtoehdossa VE2 tarkastellaan kahta eri alavaihtoehtoa A ja B. Vaihtoehdot eroavat toisistaan Syväjärven kaivosvesien käsittelyn ja johtamisen osalta vastaavasti kuin vaihtoehdossa VE1.

Hankkeen merkittävimmät vaikutukset ja vaikutustyytit

Toteutetun ympäristövaikutusten arviointimenettelyn yhteydessä hankkeen Vionnevan Natura-alueeseen merkittävimmiiksi vaikutusmekanismeiksi on todettu pölyvaikutukset alueen

luontotyyppeihin ja meluvaikutukset alueen linnustoon. Natura-alueeseen liittyviä suoria vaikutuksia ei hankkeesta aiheudu ja kaikki muut vaikutukset rajoittuvat melko tiukasti rakennettavien kohteiden läheisyyteen ja siten merkittävän kauas Natura-alueesta (etäisyys vähintään 0,9 km). Rakennettavien kohteiden ja Vionnevan alueen välillä ei ole suoraa näköyhteyttä maaston tasaisuudesta ja sen peitteisyydestä johtuen. Tämä on merkittävä tekijä muodostuvien vaikutusten vähenemisen suhteen.

Hankkeella ei ole pinta- tai pohjaveden kautta muodostuvia vaikutuksia Vionnevan Natura-alueelle. Ne ovat kuitenkin koko hankkeen kannalta merkittäviä vaikutusmuotoja, ja siksi ne ovat lyhyesti mukana myös tässä tarkastelussa.

Arvioidut vaikutukset Natura-alueen suojeluperusteena oleviin luontoarvoihin

Natura-arviointi käsittelee Keski-Pohjanmaan litiumprovinsin laajennuksen vaikutuksia Vionnevan Natura 2000 -alueeseen (FI1000019, SPA/SAC).

Luontodirektiivin mukaiset luontotyytit

Vionnevan Natura-alueen tietolomakkeessa luontodirektiivin liitteen I luontotyypeiksi on ilmoitettu humuspitoiset järvet ja lammet, keidassuot, vaihettumissuot ja rantasuot sekä puustoiset suot. Näistä vaihettumissoiden ja rantasoiden edustavuuden on todettu olevan ei merkittävä (luokka D), minkä vuoksi ne eivät kuulu arvioitaviin luontotyyppeihin. Luonnonmetsiä, joita on Vionnevalla 2,4 hehtaarin alalla, ei ole ilmoitettu tietolomakkeella. Luonnonmetsien edustavuus on arvioitu merkittäväksi.

Pohjavesivaikutukset

Rapasaaren kaivoksen vaikutuksista Vionnevan vesitaseeseen on tutkittu GTK:n toimesta. Kaivoksen ja sen kuivana pidon mahdollisesta vaikutuksesta Vionnevan vesitaseeseen on laadittu erillisselvitys vuonna 2016. Selvitys on laadittu perustuen oletukseen, että Rapasaaren kaivoksen syvyys olisi enimmillään 150 metriä. Selvityksessä on arvioitu mahdollista kalliopohjavesien välityksellä Vionnevan vesitaseeseen kohdistuvaa vaikutusta. Tutkimuksissa paikannettiin yksi mahdollinen ruhjevyöhyke. Ruhjevyöhykkeen virtaaman osuudeksi Vionnevan tulovirtaamasta määriteltiin tutkimusten perusteella 3–5,7 ‰. Tulosten perusteella Rapasaaren kaivoksen mahdollinen vaikutus Vionnevan vesitaseeseen on pieni. Edelleen GTK mallinsi vuonna 2020 kerätyn geofysikaalisen ja hydrogeologisen datan perusteella Rapasaaren kaivoksen pohjavesipinnan alenemakartion arvioimalla veden tulovirtaamatasapainoa ja laajuutta. Vaikutuksia lähellä sijaitsevaan Vionnevan Natura-alueeseen ei havaittu. (GTK, 2016 ja 2020a)

Edellä esitetyn perusteella kaivoshankkeella ei ole vaikutuksia Vionnevan pohjavesiolosuhteisiin eikä siten vaikutuksia alueen luontotyypeihin pohjavesiolosuhteiden muuttumisen kautta. Rapasaaren kaivoksen aiheuttama pohjaveden alenema on suhteellisen pienialainen ja ei ulotu Kajaaninharjun selänteen itäpuolelle. Myöskään Päivänevan rikastamon rakentamisesta ei aiheudu pohjavesivaikutuksia Natura-alueen suuntaan. Pohjavesien laatuun liittyvillä tekijöillä ei ole tässä tapauksessa merkitystä.

Pintavesivaikutukset

Vionnevan alueen ja kaivostoimintojen vaikutusalueilla ei ole pintavedellistä yhteyttä. Vionneva sijaitsee kaikkien toimintojen suhteen ylävirran puolella. Näin ollen kaivostoiminnoista ei aiheudu pintavesien kautta tulevaa vaikutusta Natura-alueelle.

Pölyvaikutukset

Vaikutuksia Vionnevan Natura-alueen direktiiviluontotyypeille voi aiheutua pölypäästöistä (Rapasaaren kaivos ja Päivänevan rikastamo). Pölymallinnuksen tulosten perusteella pölyä leviää Natura-alueelle Rapasaaren kaivoksesta, mutta valtaosa siitä laskeutuu kaivosalueelle ja sen välittömään läheisyyteen. Vaikutuksia vähentää toiminnan kaivosten toiminnan eriaikaisuus. On mahdollista, että kaivokset ovat yhtä aikaa toiminnassa, mutta enimmilläänkin päällekkäisyyttä arvioidaan olevan 1–2 vuotta.

Natura-alueen direktiiviluontotyypeistä lähimmäksi Rapasaaren kaivosaluetta sijoittuvat puustoiset suot Natura-alueen länsireunalla sekä Nevajärven länsipuolella olevaa keidassuoaluetta. Lisäksi alueen pohjoisosissa ovat Vionjärvet eli Ryyminjärvet (Kangasjärvi ja Nevajärvi) kuuluvat direktiiviluontotyyppiin humuspitoiset lammet ja järvet. Direktiiviluontotyypeihin kohdistuvien vaikutusten arvioidaan kokonaisuudessaan jäävän vähäisiksi tai niitä ei aiheudu ollenkaan. Varovaisuusperiaatteen mukaisesti puustoihin soihin arvioidaan luontotyypin edustavuuden kannalta hankkeella olevan kohtalainen vaikutus.

Luontodirektiivin liitteen II lajit

Tietolomakkeen mukaan Vionnevan Natura-alueella ei esiinny luontodirektiivin liitteen II lajeja.

Lintudirektiivin liitteen I lajit ja säännöllisesti esiintyvä muuttava linnusto

Vionnevan Natura-alueen suojeluperusteina on 9 lintudirektiivin liitteessä I mainittua lajia sekä kaksi uhanalaista lajia, jotka on käsitelty erillisestä viranomaiskäyttöön tarkoitettussa liitteessä. Lisäksi alueella esiintyy 11 muuta liitteen I mukaista lajia, mutta ne eivät ole arvioinnin kohteena.

Lajikohtaisessa tarkastelussa vaikutuksia ei arvioida kohdistuvan kuikkaan, mehiläishaukkaan, kurkeen, suokukkoon, mustavikloon ja suopöllöön. Lieviä vaikutuksia arvioidaan kohdistuvan sinisuohaukkaan, kapustarintaan ja liiroon.

Uhanalaiset lajit

Vionnevan alueella pesii kaksi uhanalaista lajia, joiden tiedot ovat salattuja. Molemmat lajit ovat esiintyneet elinpiirillään myös vuonna 2020. Lajeihin arvioidaan kohdistuvan kaivostoiminnasta lieviä ja todennäköisiä vaikutuksia, jotka arvioidaan merkittävyydeltään vähäisiksi. Lajien kohdalta arvioidut vaikutukset eivät ole olennaisesti muuttuneet aikaisempiin arviointeihin verrattuna, sillä louhosten räjäytysmelu, mikä on merkittävin suora vaikutus, on vaikutuksiltaan edelleen samansuuruista. Edelleen myös esim. vaikutukset lajien saalistusalueisiin ovat kokonaisuuden kannalta edelleen samansuuruiset.

Yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa

Turvetuotannolla ja VE2 mukaisella kaivostoiminnalla ei arvioida olevan oleellisia yhteisvaikutuksia pölyn suhteen Vionnevan Natura-alueeseen suoritettujen mallinnusten mukaan.

Natura-alueen eheys ja koskemattomuus

Suunnitellun kaivostoiminnan vaikutuksesta Natura-alueen ekologinen rakenne sekä ekologiset prosessien kokonaisuus ja toimivuus eivät häiriinny siinä määrin, että hanke vaikuttaisi alueen suojeluarvojen säilymiseen pitkälläkään aikavälillä. Alueen eheyden kannalta hankkeen vaikutukset arvioidaan luokkaan ”vähäinen kielteinen vaikutus”.

Epävarmuustekijät

Vaikutusten arviointi perustuu olemassa olevaan tietoon pintavesien, pohjavesien ja Natura-alueen luontotyyppien ja linnuston tilasta. Natura-alueella ja hankealueella on tehty useita luonnonympäristöön kohdistuvia selvityksiä, joiden myötä alueen luontoarvot tunnetaan hyvin. Arvioinnissa on hyödynnetty myös kalliopohjavesiin liittyviä selvityksiä. Näiden osalta vaikutusarviointiin ei sisälly sellaista epävarmuutta, joka vaikuttaisi arvioinnin tuloksiin.

Vionnevan Natura-alueen Metsähallituksesta peräisin oleviin lähtötietoihin ja muuhun arvioinnissa käytettyyn lähdemateriaaliin ei sisälly merkittäviä epävarmuustekijöitä.

Lieventävät toimenpiteet ja seuranta

Vionnevalle kohdistuvia haitallisia vaikutuksia voidaan lieventää toiminnan suunnitelmalla. Räjäytysten ajoittaminen tapahtumaan aina samaan vuorokaudenaikaan ja ennen räjäytyksiä soitettava merkkiääni

voivat totuttaa Vionnevan linnustoa räjäytyksiin ja siten melun vaikutukset lintujen käyttäytymiseen ovat lievempiä. Kaivosalueelta poistettavat pintamaat sekä sivukivien läjitysalueet on suunniteltu sijoitettavaksi niin, että ne vähentävät Vionnevan suuntaan kantautuvaa meluvaikutusta.

Myös pölyämisen ehkäisemiseksi on tehty suunnitelmia. Pölyämistä voidaan hallita kastelemalla tai suolaamalla teitä ja varastokasoja, alentamalla ajonopeuksia ja huomioimalla mm. sääennusteet pölyämiselle otollisista tilanteista.

ELY-keskuksen lausunto

Arvioinnin asianmukaisuus

Arvioinnissa on tunnistettu keskeisimmät vaikutuksia aiheuttavat toiminnot ja vaikutusmekanismit sekä kohdistettu arviointi Natura-alueen suojeluperusteena oleviin luontotyyppeihin ja linnustoon.

Luontotyyppeihin kohdistuvassa arvioinnissa on esitelty pölypäästöjä aiheuttavia toimintoja sekä pölymallinnuksen tulokset. Vaikutustapaa ei sen sijaan ole tarkasteltu. Arvioinnin mukaan direktiiviluontotyyppeihin aiheutuu lieviä tai kohtalaisia vaikutuksia pölypäästöistä. Arvioinnissa ei kuitenkaan ole perusteltu sitä, miten tähän johtopäätökseen on tultu. ELY-keskus ei lausunnossaan (22.3.2018, EPOELY/2501/201) ole edellyttänyt aikaisemman arvioinnin täydennystä tältä osin, koska täydennys ei todennäköisesti olisi tuonut merkittävää muutosta arvioinnin loppupäätelmään. Aikaisempi arviointi koski Rapasaaren louhosta, jonka toiminta-ajaksi oli arvioitu 1–5 vuotta. Nyt arvioitavana hankkeena on kaivosten tuotantomäärien kasvattaminen aiempaan Keski-Pohjanmaan litiumprovinssin YVA-hankkeeseen nähden, sekä rikastamotoimintojen sijoittuminen Päivänevan tai Kalaveden alueille. Kaivostoiminnan elinkaari on pidentynyt 13–16 vuoteen. Edellä esitetyn perusteella ELY-keskus pitää aiheellisena täydentää pölyvaikutusten arviointia esitettyjen puutteiden, vaikutustavan ja perustelujen, osalta.

Uhanalaisia lintulajeja koskeva tarkastelu on jäänyt varsin pintapuoliseksi erityisesti, kun otetaan huomioon lajien herkkyys häiriöille ja reviirillä tapahtuville muutoksille. Aikaisempaa salassa pidettävää arviointia ei ole päivitetty vastaamaan nyt kyseessä olevaa Keski-Pohjanmaan litiumprovinssin laajennusta, jossa toiminnot sijoittuvat huomattavasti laajemmalle alueelle ja vaikutukset ovat pitkäkestoisempia. Arviointia tulee täydentää tältä osin. Arvioinnissa tulee huomioida tuoreimpien seurantojen tulokset, muutokset saalistusalueessa sekä vaikutusten pidempi kesto.

Eriyisesti arvioitaessa vaikutuksia Natura-alueen eheyteen ja koskemattomuuteen ei arvioinnissa ole otettu huomioon muuta alueella esiintyvää arvokasta linnustoa, joka on merkittävä osa suoalueen ekologista rakennetta ja joka kytkeytyy suojeluperusteena oleviin

luontotyyppeihin. Vaikutuksia tulee ELY-keskuksen näkemyksen mukaan tarkastella myös tästä näkökulmasta, sillä Vionneva yksi Keski-Pohjanmaan tärkeimmistä lintusoiista.

Arvioinnin lopussa todetaan johtopäätöksenä seuraavaa ”*Vaikutusten lyhytkestoisuuden – muutamia vuosia – ja lieventävät toimenpiteet huomioiden Natura-alueen luontoarvoihin kohdistuvia vaikutuksia ei arvioida merkittäviksi*”. ELY-keskus painottaa, että arvioinnissa tulee aikaisempaan arviointiin, johon paikoin viitataan, verrattuna huomioida merkittävästi pidempi hankkeen elinkaari, jonka myötä pöly- ja meluvaikutukset voidaan katsoa varsin pitkäkestoisiksi. Hankkeen keston vaikutus tulee huomioida arvioitaessa vaikutuksia luontotyyppeihin sekä erityisesti linnustoon ja alueen eheyteen.

Hankkeen vaikutukset Natura-alueen perustana oleviin luontoarvoihin

ELY-keskus yhtyy Natura-arvioinnissa esitettyyn päätelmään, jonka mukaan mahdollisen ruhjevyöhykkeen vaikutus Vionnevan vesitaseeseen on niin pieni, ettei sillä ole merkittävää vaikutusta suon suojeluperusteena oleviin luontoarvoihin.

Hankkeen vaikutukset suojeluperusteena oleviin luontotyyppeihin ja linnustoon sekä Natura-alueen eheyteen on arvioitu vähäisiksi. ELY-keskus pitää kuitenkin tarpeellisena täydentää arviointia edellä esitetyn perusteella, jotta vaikutusten arviointia voidaan pitää riittävänä ja asiamukaisena vaikutusten merkittävyyden arvioimiseksi. Arvioinnissa on syytä huomioida myös ELY-keskuksen aikaisemmasta Natura-arvioinnista antama lausunto, jonka mukaan Keski-Pohjanmaan litiumprovinssin louhosalueiden toteuttaminen ei todennäköisesti merkittävästi heikennä niitä luontoarvoja, joiden perusteella Vionnevan Natura 2000 -alue on valittu Natura 2000 -verkostoon, vain mikäli louhostoiminnan aikana toteutetaan arviointiraportissa esitettyjä lieventäviä toimia.

Johtopäätökset

ELY-keskus katsoo, ettei puutteellisena laaditun arvioinnin vuoksi voida sulkea pois mahdollisia merkittäviä vaikutuksia niihin luontoarvoihin, joiden vuoksi Vionneva on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Jotta hankkeen vaikutuksista Vionnevan Natura-alueeseen voidaan varmistua, tulee arviointia täydentää seuraavasti:

- Pölypäästöjen vaikutustapa luontotyyppeihin sekä perusteltu pölypäästöjen vaikutusarviointi.
- Uhanalaisia lintuja koskevan arvioinnin syventäminen ja salassa pidettävän raportin päivitys nykyisen hankkeen mukaiseksi. Huomioitava erityisesti uusimmat seurantatulokset, hankkeen

(häiriön) kesto ja vaikutus lajiin saalistusalueilla tapahtuvien muutosten kautta.

- Muun alueella esiintyvän arvokkaan linnuston huomiointi etenkin tarkasteltaessa vaikutuksia Natura-alueen eheyteen.
- Hankkeen pitkä elinkaari tulee huomioida arvioitaessa vaikutuksia luontotyyppeihin sekä erityisesti linnustoon ja alueen eheyteen.

Täydennetystä arvioinnista tulee pyytää ELY-keskuksen lausunto.

Luonnonsuojeluyksikön päällikkö

Leena Rinkineva-Kantola

Ylitarkastaja

Johanna Kullas

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti.

Tämä asiakirja EPOELY/677/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument EPOELY/677/2021 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Rinkineva-Kantola Leena 10.03.2021 15:28

Esittelijä Kullas Johanna 10.03.2021 15:20